

Alheims arbeiðaradagurin var ikki til gávus; verkamaðurin mátti sjálvur taka sær hann

— segði Axel Skoubo í røðu sínari á Vaglinum arbeiðaradagin 1. mai

— Føroyska samfelagið er framvegis eitt stættarsamfelag, eitt tvíbytt samfelag, segði Axel Skoubo

Millum røðararnar á 1. meidagshaldinum á Vaglinum týsdagin, sum Havnar Arbeidsmannafelag skipaði fyri, var Axel Skoubo, og var hann serstakt boðin. Niðanfyrir prenta vit røðu hansara.

8. mei 1882 røddi formaðurin fyri snikkarafelagsskapinum, sum tað tá hét, Peter McGuire, fyri eini túsund álsfjöld á einum arbeiðarafundi í New York. Hann tók soleiðis til orðanna: »Eg havi granskað søguna gjølla og funnið nógvar veitslur og frídagar, sum verða hildnir í nógvum londum. Minnidagar verða hildnir fyri hermonnum og smáum státsmonnum, fyri vísindamonnum, spilmönnum og yrkjarum, men ongastaðni finnur tú ein efasta dag til minns um og heiðurs fyri teimum, sum hava lagt undir seg ta korgu náttur, og sum við iðni og arbeiði sínum hava skapað allar teir stóru og vøkru lutir uttan um okkum. Arbeiðarar, helt hann fram, hefur sama rätt til ein veitslu- og háttardag, sum keisarar, kongar og aðrir valdsharrar. Men hann skal ikki vanta, at nakar gevur honum ein slikan dag til gávus, hann má sjálvur taka sær hann.«

Deyðadømdir, orsakað av rættvísiskravi!

1. mei 1886 legdu arbeiðararnir í Chicago frá sær, og lutu tóku í eini kravgongu fyri 8 tíma arbeiðsdegnum. Undir einum samanbrest millum streikandi arbeiðsmenn og skráubrekkrar skjeyt polit 7 arbeiðsmenn til deyðis. Og á einum mótmælissundi dag n efiir, tveitti ein økendur maður ein bambu, beint sum politioð skuldi spreingja fundin. Nógv vóru særð. Henda hending var orsök til eina harðrenda jagstran. Teir sum fyrreika høvdu fundin, vórðu ákærdir og deydadømdir. 5 av teimum máttu lata liv fyri kravi teirra um á ta tíma arbeiðsdag. 11. nov. 1887 vórðu teir hongdir. Seinni eru greið prógv fingin fyri, at hesi dráp vóru justis-

morð. Nevningarnir høvdu latið seg ávirkað bæði av tí vanliga arbeiðaraforfylgjanini og av peningagávum. Um heimin allan vakti henda dapra hending stóran ans. Seinastu orð ein av teimum deyðadømdu róptu vóru hesi: »Tegn okkara í grovini, fer at verða sterkari enn rødd okkara, sum tit nú kvala«. Hesi orð vóru av sonnum profetisk, tí eitt ár aftaná varð samtyktin um 1. mei sum althjóða stríð og veitsludag arbeiðaranna gjørd, til minnis um martýrarnar úr Chig.

Fyri hvørt árið, sum fór, gjørdist undirtøkan í 1. meihaldinum stórri. Teir sum hildu arbeiðarastættini niðri ótadust nú hennara vakandi meðvit, og líka frá páva, keisara og til arbeiðskeyparar varð nú mælt til at bota um kor arbeiðaranna. Nú varð loyvt at skipa seg í fakfelag, og gjøgnum hesi seta fram krav sín, og streikurretturin varð góðkendur sum vápn arbeiðaranna.

Nógv er broytt síðan stríð arbeiðaranna byrjaði, livivilkorini eru munandi batnaði, fríttíðin er økt, og vit bera ongán ótta fyri at mó.støðumenn verkamansins senda politioð á kroppin á okkum. Tyðir hetta so, at 1. mei ikki sum upp-runaliga, er ein stríðs- og veitsludagur, men e'nans ein veitsludagur. Eg hugsi at be'nast, er at hetta við veitsludegnum vikur eitt sindur til frama fyri stríðsdegnum.

Framvegis stættarsamfelag

Stríð arbeiðararöslunnar hefur verið og er at vinna arbeiðarastættini tey rættindi í samfelagnum, sum henda sætt hefur av røttum krav uppá, og hesi rættindi eru ikki vunnin enn. Samfelagið er enn eitt stættarsamfelag, eitt tvíbytt samfelag. Høvuðsandsøgnin gongur ímillum arbeiðarastættina og lønmót takarar yv rhovur, ímillum tey hvørs einasta ríkidømi er tann arbeiðsmegi, sum verður seld til teirra h'numegin markið, bankar, heilsulur og arbeiðskeyparar, og í stóran mun lóg-gávvaldið. Hesi seinnu byggja

enn sum áður sína veran uppá tað sum arbeiðarastættin gjøgnum arbeiði sitt framleiðir. Hesi sum arbeiðarin selur seg til tey eru fáu í tali, men sterku í valdi, tað er hesin stættur sum ræður í samfelagnum og ræður yvir verkamanninum. Onkur vil kanska føra fram, at hetta tvíbytti hefur bara roynst væl, tí tað er hóast alt undir hesum tvíbytti eydnast arbeiðarastættini at skapa ser sámi-lig kor. Slik tala er til stóran skaða fyri arbeiðarastættin í stríði hennara fyri einum rættvísari samfelag, e'nsum samfelag, hvar rettur og møguleiki er eins fyri øll. Tað er rætt at kor verkamansins eru nógv batnaði, og at verkamaðurin um okkara leiðir er privilegjaður í mun til verkamannin nógva aðrastættin í heiminum. Men vit eiga eisini at hava í huga, at ríkidømi samfelagsins er vaksið munandi. Og at arbeiðarin hefur fingið lítlan part av hesum ríkidømi er ikki meir enn rimuligt. Honum nýtist ikki at vera nokrum takk skyldigur fyri hetta. Enn er stættarmunurin s'órur, tey ríku eru vörðin ríkar og arbeiðarastætturin framvegis tann ringast stillaða, frá-søðan m'llum verkamannastættin og hinar er framvegis eins stór og hon altíð hefur verið. Verkamaðurin er framvegin tann, ið hefur longsan arbeiðsdagstýttu fríttíð, lægstu løn og tíðan tað leiðligasta arbeiðið, og minst møguleika at ráða og skipa fyri egnum arbeiði. Eina pristalsskipan hava vit eisini sum ár um ár ok'r munin millum høg- og láginn-tøknarnar.

Higartil hefur lønarpolitikkur verð tað altavgerandi í øllum fakfelagsarbeiði. Men sjálvt um meginalparturin av orku fakfelaganna er nýttur á hesum øki, er tað ikki eydnast fakfelagnum, at koma í nám'nd av eini løntjávnan í samfelagnum. Verkamannastættin er lægstlønna stætt. E nas a stætt sum í reimum peningi má gjalda fyri sjúku sína, einasista stætt, sum kann verða send út í vinnuløysi frá degi til dags uttan ávarit, og uttan eitt oyra í arbeiðsloysisstuðli.

Sáttmálasamráðingar

Í hesum døgum eru farnar fram samráðingar m'llum arbeiðskeyparar og verkamannafelag. Eg hugsi, at tað er mangur maður, sum als ikki hefur givið hesum gætur, sum als ikki

veit, hvat hesar samráðingar snúgva seg um. Helsi verður bara roknað við, at hesar samráðingar eru um nøkurlunda tað sama sum tær undanfarnu, 5 oyru meiri í løn her og har. At áhugin fyri slikum samráðingum er so lítill hefur óivað fleiri orsøkir, ein teirra er sjálvandi, at vit onga veruliga pressu eiga, ið upplýsir um, og á kritiskan hátt víðgerð týðandi samfelagsmál. Í sáttmálasamráðingum hugsi eg, at fakfelagini bera ein stóran part av skuldini fyri líkaseluni. Onki vildi verið meiri náttúrligt, enn at hvør einasti verkamaður aktivt og livandi fylgdi við í tí, sum fór fram á arbeiðsmarknaðinum. Núverandi líkasela hefur sin uppruna í tí afturhaldandi politikki og teim ringu evnum fakfelagini hava sýnt, tá talan er um at okja meðvit og fakfelagshug arbeiðaranna.

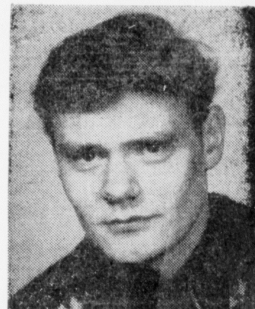
Arbeiðarin veit sum er, at tað 5 ella 10-oyrad sum hann er vanur at fáa, fer hann eisini hesaferð. Arbeiðskeyparin hefur heldur ongan áhuga í at nok ta honum tað. Eitt 5-oyra me'r ella minni órógvur heldur ikki náttarsvovn hansara. Henda mannagongd fyri fakfelagsarbeiði ári fyri langari tíð síðan at verð farin í søguna.

Krevjast má offensivur arbeiðarapolitikkur

Núverandi pol. er ein defensivur politikkur, e'n politikkur, ið einans hefur til endamáls at halda fast við núverandi søðu verkamansins, og ansa e'fir, at hann ikki liggur alt ov aftarlaga í mun til aðrar stættir. Hesin defensivi politikkur eigur at víkja fyri einum offensivum arbeiðarapolitikki, hvar tað er verkamaðurin, sum setur fram krav, ið miða ímóti at broyta maktjavnáginu í samfelagnum, krav sum eru við til at geva verkamanninum me'ra ávirkan og tamarhald á tí virði, hann gjøgnum arbeiði sitt skapar, mera vald á ta vinnu, hann er í, og framleiðsluskipan hennara, seta fram krav ið verða at broya figgiarviður-skifin í landinum, so tað verða hansara áhugamál ið fyrst og fremst verða røkt.

Liberalisman

Vit hava fingið inn við móðurnjólkini at henda liberalistiska samfelagsskipan vit l'va undir er líka sjálvsøgd og røtt,

Axel Skoubo: — Rættast er at siga arbeiðskeyparar, i stættin fyri arbeiðsgevarar.

sum var hon ein náttúrlóg, og at tann fria kapping, sum er grundarlagð undir henni tæni verkamanninum. Eingin veit betur enn hesin, at henda kapping tæni í hvussu so er ikki honum, og hann spyr ofta, hvør tað er sum kappast í móti hvørjum. Tað er í hvussu so er ikki tær heilsulur, sum hann keypir byggitalur sitt frá, i staðin veit hann, at hann má geva munandi meiri fyri byggitalfar enn stættarfelagar hansara í aðrastætti. Tað stóð í e'nsum blaði herfyri at tað timbur, sum heilsulurnar selja honum, í fleiri forum er 100 pst. dýrari í Føroyum enn í útlöndinum. Sagt varð at prisráðið kannaði málið, men tað fór at taka eitt ár aðrenn heida kann-ing fór at verða liðug. Ua hetta er so, hvi skulu vit so biðja eitt ár við hesum, hava vit ráð til tess. Ei heldur merk ir verkamaðurin nakað til hesa framúrskarandi friu kapping, tá hann kanska við einum ferli av biddarakenslu fer til láni-s ovnarnar fyri at fáa figging til heim sitt. Men rentubýrðuna merkir hann, og hann ser eisini at vinningar og vinnings-býti lánistovnanna økist ár um ár. Og enn minni merkir hann nakað til vælsignisli frá hesi friu kapping, tá hann skal onga ser eitt grundøki, sum henda sama fria kapping hevur skrúvað uppí eina prislegu, sum fer lágu innoktu hansara at sýnast, sum ein dropa í hav-inum.

Innan vinnulivið eru tveir partar, men annar parturin er einsamallur um allar avgerðir. Hann ræður yvir verkamanninum, yvir framleiðslutólinum, yvir arbeiðsgongdini, yvir tí vinningi, sum verkamaðurin hefur skapað gjøgnum arbeiði sitt og yvir ilógnum. Verka-maðurin stendur einans í rokni-skaparbókini, sum ein útreiðsla. Tað vildi verið bæði rætt og rimuligt, um verka-maðurin fekk ávirkan á sínum arbeiðsplássi, og var við til at avgæra hvussu vinningurin varð nýttur, og hvørjum endamáli

FRAMHJALD A S. SÍÐU (1)